

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 68.

Fylke: Fogn og Bjordane

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Fjaler

Emne: Bålbrenning

Bygdelag:

Oppskr. av: Jörgen E. Howlandsdal

Gard:

(adresse): Flekke i Fjaler Funnfjord

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Her i bygda heitte da hål. for når der skulde jerasst noko sovare so sa dei alltid skal vi av og brenna hål
2. Stammen på hålet var to forskjellige namn gansott hål (og hare hål)
3. Her da har ikkje vare mykje her som eg kan minnast
Tida
4. Eg kan ikkje minnast da var berant hål i julehelga
5. julelag har eg ikkje hørt noko om av dei eldre vare omtala. og eg kan ikkje minnast noko Føljulelag
6. Heller ikkje i Påskhelga kan eg minnast at dei sende noko hål
7. Vi har ein stor vare oppslagd av stein oppe på Högste Heia når som vi kallar for Högwaren dit jekt dei avogit Påskemorgen for og sjå sola dansa, men hål veit eg ikkje om at da blei brenst

over til blad 2

14231

8. Bål blei brent gansok- skuelden
og Gyffesok- skuld ogso ofkast
Kinskapka reit eg ikkje om var
brent bål her
9. Første dagen krøtera låg i i markka
brunde dei bål, men ikkje då dei slep-
te styrene ar gjaset
10. Kan ikkje minnast at der var oppgjør
eld for krøtera ikenam da som går
er mekt, men då orna ai da ofte
so at krøtera felt røyken mot seg
og da såg iilpar at dei litte røyken
11. Bålet som blei brent fyste dagen
(eller skuelden) då krøtera skulde ligge
i i markka blei alltid brent eller
at hudskepen, ja ofkast fleire hudskepar
samla på ein plas det ein fan høre-
lig for både bålet og hudskepen til at
samlas og so blei bålet brukt
Gatte blei gjort i den tiden då hudeia
hadde samla styrene til meltings
om skuelden
Gansokbålet var brent om gansokkapka
12. Var intkje nokke mist klakstest
at bålet skulde sendast, men som
regel blei da strakst over kaffitid
at dei samlast til denne gansok-
bål-leiken og so helt man dalte vedlitte
fram mot midnat Det var jo ofkast
tingdomen ja jo eldre med og farskringen
ar skuelden, sidan blei da meir tingdomen
men som balt bålet og leiken vedlitte
framover mot midnat
13. Laga vis tid for bålkringinga

14. I baden der dei brende hál blei ofte mytka fleiri gonger på same stadi (fleire år eller einannen)
15. Olsott hál var meir sjelden her var lrent, Da var jansott og den fyrste kuelden kústrøpen skúlde ligga ike i marta
16. Var mist mytke mytka på dei fleste garna at dei brende hál
17. Var intke mytka og brenne hál med kuelene eller grindane her so eg kan minnast
18. Om alle i bygda er med og brenner hál. Nei da var mest i yngre som var med og brende hál
19. Ga dei yngre ligke gods at dei eldre var med og brende hál, både gifte kvinder og ikke og brakte om gjenter
20. Bálbrenninga for kústrøpen har meir og meir blit arlagt sidan at folk hók til med kúlkierkeite dei er ofrest so at kústrøpen bli sat in i gartjaset med malka og da blir der inga rids i bálbrenning jansokhál har da vore meir horn og litt yngre i ungdom som har lrent hál
21. Har vore svært lite jart av foreningar eller i ungdomslag med bálbrenning her ikring
22. Kjennet ikke til at sagbrukt eller fabrikk-eigarar helt fest for sine arbeidestolk med hál

Thorleis dei bygde bålet

23. Naen vis måte var sjelden bålet byggt på for såvidt, júst på den erfaring som man hadde komt til at bålet brant best på for det var omoggjøre at da brant godt inni bålet, for da skände en fylle på iuvendes av sodant stoff som skaffed mest mueligt røtt, såsom mose, ja kilmed moseturv for des mer det røtt desdo pestligere synes en det var og da såg ut for at skene foretsemplet lighe røtten
 Enge grue var laga for bålet

24. Tenne som bålet var brent av var væsentlig det som en fant på stedet der bålet blei brent med iintagelse av noe stoff som en bragte med sig heimesifre til at på ilden starket med, siden jitt det got at på det til at brende når det først hadde gitt stoff Tjere kanner eller båter var sjelden at opdrinc iken var jo det förske klasses til at på et godt til med

25. Nei so nederläpht var det ikke fremgitt at en laget figurer til disse båla
 Thorleis gitt bål fyrket

26. Nei bål fyrket rett ein ta på stedet der bålet blei brent

27. Bål fyrkte rett en ta på skaden for skulde bålet brenne godt måtte da helst være sodant som var begynt at bakte opp enken da var (sprakte)

eller eine som mange siger eller
anden udsøker som var gåt til torking
dette udslog var dei alrig så snappe om

28. Nei da var alrig brügt at se eller skela
king soleis uten ein felt derette löyve
på da, for da var alltid sit den aei
at ein vilde ikke færverne noen
med og gjøre iusjel dat jilt ein
iikiprå vilde hevne sig med neste bälkrönning

29. Nei kjenner ikke til noe spesielt
navn

30. Har mere brükt litte til no med
gansakt bäl, men da er oftast
stülehörn jo kausje lit eldre som
no er med på da no

31. Bälstörrelsen var rymmen mykje efter
som dei var mange og på til at gå
saman til hälet Var dei mange sam-
la og laga hälet so blei dei ofte store
men var dei færre so blei bäl mindre
som regel, og da blei ikke festligheten
så på topp heller

32. Bälstörrelsen blei oftast som er fremt
frammenfor efter gultetale som var
frammet og holdt bäl

33. Var jo jilt at hälet brände med
stor flamme avykt, men da blei
røyken mindre for til større flamme
des mindre røyk, og når hälet bradde
flamma ei tid so var da og fülle på
nake som ga meir røyk for da
og var mykje gøy med at springe
ijanam røyken

34. Iorn nemt framfar so var da omogjere
at bålet ræitt so mykje som mogeligst
avogkil, da gett ein kil på den måten at
ein pultta på noke som brau mindre
saaom mose lyng og likrænde
35. Skulde der spræita mange gnestar av bålet
so var da og finne reglig lûr spræit (veind)
da skæffa mykje gnestar og kranja slå
på vænnen med ein stæiv eller liknende
36. Stokka berligt at bålet skulde kanna kil
hørke eg ingjen ting om, var vel ein gammel
krædsjon antar eg. Fag itt for at hûs krapen
lige røytt. Eg har hørt av dei gamle
som lærde då eg var ein guttepræitt at dei
galle krælyra for vildyra røndyr at
dei avogkil kende bål for da litte itt lye
røndyre og for og ættæra når vildyra kom
i nærleiken av hûs krapen om dei serma
so la ofte jætaren seg med den sine ærmen
ine. Hjælleblæren for dei var siltter på
at hjælleblæra merka han for han kom bilt
indkil og når ho reis opp ættæra jætaren
37. Cænfør er nemt kvæq tur og seia serom
38. Avogkil künde jo da kende at dei i leiken
kasta krædar over kværemædre
39. Hørke ingenting om natta værsd av flæmmar
eller røytt
40. Gjælar fæssen ved bålet sæsom jonsots kil
og leit
41. Dei eldre var sjelden med på bålet da var
serlig iungdomen
42. Stæi da var læret over vælden at da
var leit ja kranja om siøste nat
43. Stæi da var itt lye krætt natta ættærb
44. Dans var der itt lye ved bålet ant end
ved jonsot bålet da lei da ættærb kil dans
ættærb

- 7
45. ja da blei der ofte gjort at dei hoppa over
hålet til slutt
46. ja da var srykja mæro med da og springe
gjennem røyken
47. Stei da sansar eg aldrig til at dar var kat med
nøkkar sovare som skal grå hålet
48. Stei nokar sirs stikkhar og bruer i samband
med hålbrenninga veit eg ikkje om

Stikkhar idag

49. Hålbrenninga idag er meir sjeldan enn meir
stikleborna ja kansja lit eldre og som er med
inga serlig oppgåve i samband dermed
50. Stikkhar med og brenne hål har minsta
ein god del i da siste
51. To va som kan vere grunnen til at
stikkhar har minsket i den siste tid
er ikkje godt og si er vel med det som
med så mye ant tidene skjitter og nytt
kommer til
- og sanser blant anna dra ei dør indtil
et kladeløft som var helt utsett over heile
døra med hjarekrossar Huset stod på
garen vares litte til eg var vaktsen, og denne
døra var som sagt indtil et loft som man
skalte da Huset var av kammers og kammerset
var laga med öks næsten halvint Hornne
inder loftet var kalt hua men på den døre
sanser eg ikkje at dar var hjarekrossar men
døra var loftet omgjørd var utset med hjarekrossar
disse blei påsat ein kros for kvar juleloft
Var vel ei gamel påtær som krossane skulde
være god for Og slitt var da vel med håla
og var vel oprindelig noe da situlde være
godt var

Havlandsdal den 26/12-58